

Міністерство освіти і науки України
Київській національний університет імені Тараса Шевченка
факультет соціології
кафедра галузевої соціології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ВПЛИВ ВІЙНИ НА СПОЖИВАННЯ МУЗИЧНОГО КОНТЕНТУ УКРАЇНЦЯМИ»

Авторка:

Коваленко Марія Сергіївна,
студентка 4 курсу

Наукова керівниця:

Безрукова Ольга Анатоліївна,
докторка соціологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри галузевої соціології

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри галузевої соціології

Протокол № _____ від «__» _____ 20__ р.
Зав. кафедри _____ Безрукова О.А.

Київ-2024

Реєстрація _____
Номер Дата Підпис лаборанта кафедри

Рекомендовано
до захисту _____
Підпис наукового керівника ім'я, ПРІЗВИЩЕ наукового керівника

Результат
захисту _____
Оцінка Дата захисту

Голова ЕК _____
Підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Члени ЕК _____
Підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____
Підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____
Підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____
Підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____
Підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Секретар ЕК _____
Підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ В СУСПІЛЬСТВІ	8
1.1. Підходи до визначення музики в соціогуманітарних та мистецьких науках.....	8
1.2. Музика як соціокультурний феномен.	11
1.3. Вплив музики на людину і суспільство.	15
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ.	19
2.1. Національна ідентичність, культурна ідентичність.	19
2.2. Споживання музичного контенту як елемент національно-культурної ідентичності українців в умовах війни.	23
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СПОЖИВАННЯ МУЗИЧНОГО КОНТЕНТУ УКРАЇНЦЯМИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	26
3.1. Специфіка організації та проведення аналітичних досліджень.....	25
3.2. Програма дослідження.....	30
3.3. Результати дослідження.....	32
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43

ВСТУП

Актуальність теми. Питання впливу війни на споживання музичного контенту українцями є вельми актуальним в контексті сучасних подій. Адже великого суспільного резонансу набувають суперечки навколо досліджуваної проблематики. Велика кількість різноманітних аспектів відкриваються перед соціологами, психологами, культурологами та політологами великий простір для досліджень. Тут і контекстуальна зміна у сприйнятті музики – з розважального контенту музика пройшла шлях трансформації до пласту культури, який створює нація всупереч колонізації. Сьогодні музика є волевиявленням і протестом. До причин актуальності теми можемо віднести і вплив музики на людську психіку. Як відомо, вібрації звуку стимулюють кровообіг і тонус емоцій. Ритм активізує дихання і, як наслідок, збільшується вентиляція легенів. Дослідження неодноразово підтверджували такі гіпотези фізіології, що свідчили про терапію музикою під час з'єднання її ритму з біоритмікою людини [38, ст. 50]. Війна змінює та підсилює почуття патріотизму, адже саме в буремні часи національна ідентичність стає особливо важливою для людей, вона стає фокусом об'єднання та підтримки. Одним із способів вираження цієї ідентичності є музика, яка відображає історію, традиції та цінності народу. У цьому контексті музика може бути не лише джерелом національної гордості, але й засобом мобілізації та підтримки. Наприклад, пісні (важливо зауважити, що не лише воєнного контексту) можуть надихати на військові подвиги та демонструвати єдність нації у боротьбі за свободу і незалежність.

Трансформація споживання музичного контенту в умовах війни і актуалізація цієї теми в суспільстві, на нашу думку, є результатом переосмислення українцями власної культурної ідентичності. Саме тому наслідком агресії Росії проти України стало прагнення відмовитись від усього російського, віддавши перевагу українському, з метою збереження культурної

ідентичності власного народу. Ми спостерігаємо зменшення частки споживання російського контенту. Так, після початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну 62% українців повністю припинили споживати контент російською мовою. [51]. А до 81% українців повністю відмовилися від медіапродуктів російського виробництва. Як говорить Галина Петренко, директорка ГО «Детектор медіа»: «Від 68% до 81% респондентів сказали, що вони повністю відмовилися від медіапродуктів російського виробництва (у тому числі музики)...Ми бачимо підтвердження цьому і в трендах YouTube. У топ-десятці українського YouTube дійсно більше немає російської музики або російських ліберальних блогерів. Водночас у десятці українського YouTube досі можна зустріти російські серіали тощо. Це пояснюється як звичкою та певною інерцією споживання, так і відсутністю хорошої пропозиції нового українського розважального контенту, на виробництво якого на ринку не вистачає коштів» [53].

Також, на нашу думку, на зміни у музичних вподобаннях багатьох українців вплинули медіа і громадська думка. На сьогодні у нашому суспільстві вибір російського контенту не просто табуований. Його споживання у громадських місцях ще й карається на державному рівні. Відповідний законопроект №9547 вже зареєстровано у Верховній Раді. У пояснювальній записці зазначається: «Такі продукти часто по своїй суті були інформаційними спецопераціями, спрямованими на послаблення нашої держави. Саме тому слід вживати дієвих заходів щодо обмеження музичного продукту держави-агресора на території України» [52].

Українські виконавці продовжують впроваджувати нові рішення та вигадувати цікаві формати. Це зміцнює та примножує шанси українського музичного поля бути конкурентоспроможним. І попри всі випробування якість проєктів, які реалізують сьогодні в Україні, вражає. Артисти знаходять свої ніші, з'являються люди та компанії, готові підтримати молодих музикантів, таким чином голоси українців мають змогу звучати.

У цьому контексті, музика розглядається як інструмент медіа для висловлення певних поглядів, а громадяни, в свою чергу, обирають музичний контент, що відповідає їхнім переконанням щодо подій в країні.

Таким чином, ми вважаємо, що в першу чергу, зміни в споживанні музичного контенту українцями є наслідком рефлексії суспільства. На нашу думку, зміни у музичних вподобаннях є відображенням колективних почуттів, настроїв та ставлення до агресора і війни.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у можливості його подальшого використання для аналізу динаміки змін споживання музичного контенту українцями в залежності від ситуації в державі; також розуміння впливу війни на музичні вподобання дозволить проаналізувати соціокультурні трансформації в українському суспільстві. Це може бути корисним для культурологів, антропологів та соціологів, які досліджують динаміку змін у музичних уподобаннях як віддзеркалення колективної свідомості.

Мета дослідження: проаналізувати специфіку споживання музичного контенту українцями в умовах війни.

Завдання дослідження:

- 1) Розглянути музику як соціокультурний феномен, проаналізувавши різноманітні підходи до її інтерпретації в різних галузях науки;
- 2) Проаналізувати підходи та погляди на предмет досліджуваної проблематики в рамках соціології;
- 3) Розглянути вплив музики на суспільство і особистість;
- 4) Вивчити споживання музичного контенту як елемент національно-культурної ідентичності українців в умовах війни;
- 5) Провести дослідження трансформації споживання музичного контенту українцями в умовах російсько-української війни;
- 6) Визначити роль музики в контексті російсько-української війни.

Об'єкт дослідження: споживання музичного контенту українцями.

Предмет дослідження: вивчення змін у виборі музичного контенту та його сприйнятті українцями під впливом російсько-української війни.

Методи наукового дослідження. З метою вирішення поставлених дослідницьких задач, для дослідження впливу війни на споживання музичного контенту українцями, в роботі використано низку загальнонаукових методів, а саме: системний метод (для вивчення ролі музики в цілісному механізмі формування та розвитку національної ідентичності); метод теоретичного аналізу та узагальнення наукових першоджерел за досліджуваною проблематикою (для розкриття досліджуваності значення музики в контексті культури нації); метод синтезу. Для проведення авторського дослідження нами використано метод анкетування.

Структура та обсяг роботи. Структура бакалаврської роботи визначена метою і завданням дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднані сьома підрозділами, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ В СУСПІЛЬСТВІ

1.1.Музика – визначення в психології, мистецтві, філософії, культурології, соціології тощо.

Протягом усієї історії свого існування людство займалося виробництвом матеріальних благ, метою яких було задоволення певних, частіше за все фізіологічних, потреб. Однак поряд із цим розвивалося виробництво нематеріальних продуктів, які були спрямовані на підтримку духовного світу людини. Така діяльність згодом отримала назву «мистецтво». Сьогодні музика є предметом дослідження багатьох наук, цей специфічний вид творчої діяльності входить в сферу інтересів науковців різних галузей. Таким чином, музику розглядають не лише як продукт виразу певних почуттів, думок, станів; але й як інструмент, який здатен впливати і на окрему особистість, і на цілі суспільства.

Незважаючи на те, що проблематика музичного простору досліджується досить активно, бо є сферою інтересів безлічі науковців, досі існує певна кількість аспектів даного питання, що залишаються не до кінця розкритими в науковому сенсі. Можемо виокремити наступні: окреслення напрямів сучасної аналітики і підходів до тлумачення концепту музики з урахуванням міждисциплінарного досвіду, що забезпечує можливість порозуміння динаміки сучасних музично-творчих і ширше — культуротворчих процесів [15, с. 83].

В рамках першого розділу, ми вважаємо важливим розглянути феномен музики в контексті різних галузей наукового знання, адже такий підхід дозволить поглиблено дослідити роль продуктів музичної індустрії в механізмі формування та розвитку національної ідентичності, патріотизму, культурних цінностей тощо.

Пропонуємо проаналізувати різноманітні інтерпретації та погляди на феномен музики в рамках таких галузей наукового знання, як: філософія, культурологія, соціологія, психологія і, власне, мистецтво [1;12;15;26;28].

Ще в Стародавній Греції музику розглядали у зв'язку з космосом (Аристоксен та піфагорійці) [1;29]. У ті часи існувала теорія про те, що кожній планеті відповідає певна нота звукоряду. Пізніше в рамках філософського підходу почали формуватися естетичні норми, яким повинні були відповідати усі художні твори. Отже, в цей період свого розвитку, людство сприймало мистецтво – цілком, і музику – окремо, як щось формалізоване; щось, що має вписуватись у конкретні рамки. Згодом, у відповідь на таку позицію, виникає явище європейського ірраціоналізму XIX століття. В рамках цієї течії музику почали розглядати як форму вираження буття, яка транслює відношення людини і суспільства до навколишнього світу крізь призму емоцій і почуттів. Таким чином, в рамках ірраціональних філософських поглядів музиці відводиться специфічна роль у системі світобудови [1, с. 40-41].

Якщо звернути увагу на феномен музики в контексті культурології, також можемо зробити висновок, що в рамках цієї науки, досліджуване явище інтерпретують як важливий аспект в процесі семантизації світу. Дослідженню музики в системі механізмів формування світогляду та культури присвячували свої праці такі науковці як Г. А. Ткаченко, М. В. Єсіпова, М. Сторожко, О. Є. Махов та ін. [28]. Також великий внесок у розвиток знань про музику як феномен, наділений великим культуротворчим потенціалом, зробили роботи Ф. Ніцше, які стали фундаментом для багатьох наукових праць щодо розвитку наукової думки, присвяченої ролі музики в структурі культури цілих народів. Сам Ф. Ніцше вбачав у мистецтві сенс і зміст культури, він був супротивником раціонального підходу, і вважав що останній лише обмежує освоєння і пояснення навколишнього світу [12].

У своїй курсовій роботі на тему «Соціологія музики як галузь соціологічного знання» я зазначала, що у соціології музики важливу роль відіграє поділ за соціально зумовленими якостями, характеристиками та

ознаками, які дозволяли б з максимально можливою точністю прогнозувати для цієї музики цільову слухацьку аудиторію. Аудиторія ж, в свою чергу, відповідає певним соціо-функціональним, віковим, етнічним, психологічним, культурологічним, критеріям сприйняття запропонованого їй музичного матеріалу. У дисциплінарних рамках соціології музики доречним є підрозділ музики за різними соціо-ознаками: наприклад, «дитяча музика», «військова музика», «спортивна музика» тощо.

Велике значення в соціології музики приділяється також процесу збору статистичних даних про відвідуваність представниками того чи іншого контингенту любителів музики публічних музичних заходів (концертів, спектаклів, фестивалів тощо), соціологія музики досліджує продаж та інші форми реалізації на споживчому ринку різної музичної продукції, актуальні тенденції, що спостерігаються в галузі музичної діяльності тощо. Як висновок, соціологія музики - наука про соціальні аспекти музичної поведінки, а також роль музики в суспільстві.

Музику часто розглядають як об'єкт – річ, яка має момент створення, стабільність характеристик у часі та місці, а також потенціал для використання. Як таку, музику можна абстрагувати від її часу та місця та помістити в новий контекст – наприклад, так було з італійською народною піснею «Vella Ciao» на початку російсько-української війни. Вважається, що ця пісня стала символом італійського руху опору за часів Другої Світової війни. У наш час гімн італійських партизанів переспівала артистка Христина Соловій, назвавши цю версію пісні «Українська лють» [53].

Якщо підходити до музики просто як до об'єкта чи діяльності, то є ймовірність розглядати її як відокремлене та самодостатнє явище, а не як частину, невіддільну від суспільного життя [38, ст. 17-34]. Тому багато науковців зосереджуються на тому, як музика інтегрована в соціальне життя. Отже, Тіа Денора говорить про «ряд стратегій, за допомогою яких музика мобілізується як ресурс для створення рутин, припущень і випадків, які

складають «соціальне життя». Тобто люди використовують музику, щоб надати собі та їхньому світу сенсу [39, ст. 32-33].

Таким чином, ми бачимо, що питання музики, як специфічного виду творчої діяльності і як інструменту для впливу на суспільство є міждисциплінарним поняттям, яке досліджується в рамках багатьох галузей наукового знання. На основі цього, ми можемо зробити висновок, що, досліджуючи феномен музики, варто приділяти більше уваги її взаємозв'язку з суспільними та особистісними явищами, враховувати міждисциплінарний досвід, виключаючи поверхневий аналіз досліджуваного явища.

1.2. Музика як соціокультурний феномен.

Суспільні зміни завжди відображаються у музичній свідомості народу, нації, соціальної групи. Відповідно, це тягне за собою і зміни у проявах музики як виду мистецтва. На основі теоретичних узагальнень практичного музичного досвіду можна легко знайти причино-наслідкові зв'язки соціальної зумовленості музики. Наприклад, Середньовіччя дало початок розвитку духовної, релігійної музики; епоха Відродження стала визначною завдяки виникненню світської музики; у період розвитку капіталізму зародився міський романтичний напрям; революційна доба сприяла появі революційних мотивів у музиці; а ХХ століття стало епохою розвитку «масової музики».

Культура - це вся людська діяльність, яка може мати різні прояви. Це способи і форми самопізнання і самовираження, накопичені соціумом чи окремою особистістю. У вузькому розумінні культурою є низка кодів (норм поведінки, правил, стереотипів, звичаїв і ритуалів тощо), які переважають у цьому суспільстві, і мають вплив на його поведінку. Одним словом, культура – це матеріальні та духовні цінності.

Соціолог П.А. Сорокін досліджував це соціальну культуру. Згідно з його вченнями, соціокультурний феномен - це все те, що отримують люди від свого оточення завдяки зв'язку з культурою, яка, у свою чергу, є носієм надорганічних цінностей. Під останньою дефініцією він розумів усе те, що виробляє свідомість людини, наприклад, мови, релігія, філософія, мистецтво, етика, право, манери, звички і т. д. Узагальнивши, згідно з Сорокіним, «соціокультурність» є базовою категорією соціального світу, яка передбачає нерозривність особистості, культури та соціуму [27, ст. 1176].

Музика як соціокультурне явище є важливим засобом вираження національної, етнічної та групової ідентичності. Вона передає традиції, культурні цінності, міфи та історію через ритми, мелодії та тексти пісень. У стабільних історичних умовах міцність національної ідентичності підкріплюється вже усталеними нормами і світоглядом. Але в періоди криз зміцнення і формування національної ідентичності залежить від усвідомлення нацією довготривалих і ситуативних національних інтересів. Простіше кажучи, ідентичність формується на розумінні вчорашнього досвіду та пріоритетів майбутнього. Завдяки подоланню кризових етапів історичного розвитку, народ формує в масовій свідомості той образ, який служить основою для побудови концепції «Ми – Вони». Зазначена дихотомія є необхідним базовим елементом національної ідентичності.

Музика має потужну здатність об'єднувати людей. Вона створює спільні моменти ідентифікації та співпереживання, незалежно від соціального статусу чи культурних різниць. Повномасштабна війна актуалізує завдання зміцнення духовного потенціалу України. Тому взаємодія з творами мистецтва демонструє консолідацію громадян задля формування політичної нації європейського типу.

Отже, музика є не лише мистецьким проявом, але й суттєвим елементом соціокультурного життя, який відображає та формує різноманітні аспекти суспільства. Дослідження музики в контексті соціальної складової є особливим інтересом багатьох науковців. Соціально-музичним

взаємозв'язкам присвячували свої праці такі зарубіжні дослідники як Г. Кречмар, Е. Гофман, М. Вебер, Д. Аламбер, І. Шейбе [5]. Одним з перших в дослідженні напрямку взаємозв'язків музики та суспільства був філософ та музикознавець Теодор Адорно.

В результаті аналізу наукових джерел, ми виявили, що в рамках соціології музики існує два основних напрями, які умовно поділено на мікропідхід та макропідхід [1, с. 42], порівняльну характеристику яких наведено у Таблиці 1.1.

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика мікро- та макропідходу в рамках сучасної соціології музики.

Характеристика	Мікропідхід	Макропідхід
Орієнтація	Фокус на індивідах, групах та їх взаємодії у малих масштабах.	Аналізує соціальні структури, тенденції та вплив на широкому рівні, включаючи великі групи та суспільство в цілому.
Представники	Г. Бекер, У. Гофманн, П. Уїліс, Б. Сікс та ін.	Т. Адорно, Університет Бірмінгемського сучасного центру культурних студій (University of Birmingham's Contemporary Centre for Cultural Studies) тощо
Переваги	Деталізований розгляд індивідуальних	Можливість виявлення системних та глобальних тенденцій,

Характеристика	Мікропідхід	Макропідхід
	взаємодій та контекстів.	широкий аналітичний огляд.
Обмеження	Може не враховувати широкі соціокультурні та структурні аспекти.	Може упускати індивідуальні досвіди та конкретні контексти.
Приклад досліджень	Дослідження У. Голманна, присвячене вивченню важливості музики в соціальному становищі молодіжних груп.	Робота німецького соціолога Т. Адорно та музиколога М. Горке "Культурна індустрія: Масові комунікації в сучасному суспільстві"

Якщо казати про соціологію музики в Україні, перша розвивалася у працях К. Квітки, П. Сокальського, С. Людкевича та ін. Починаючи з 1960-х років, відділ етномистецтвознавства АН України займався дослідженням музичних потреб і смаків різних етносів в Україні. У 70–80-х рр. ХХ ст. комплексно вивчалось музичне життя, особливо стосунки суб'єктів останнього – композитора, публіки, критики. В сучасному суспільстві дана проблема досі не втрачає свою актуальність. Її досліджують С. Войтович, Є. Головаха, Н. Паніна, Д. Кужелев та ін. [25, с. 63].

Звісно, питання мистецтва у взаємозв'язку останнього із культурою та національністю є вельми актуальним в умовах сучасної російсько-української війни. Адже саме в цей період ми можемо спостерігати максимальну мобілізацію сил і патріотизму, які направлені на збереження власної унікальної національної ідентичності, яку прагне знищити ворог. Якщо провести ретроспективний аналіз, повертаючись до Першого Українського Майдану, можна помітити яку важливу роль у даному революційному процесі посідало мистецтво. Особливого значення в той період (як і під час сучасного військового протистояння) набули окремі музичні твори, які стали символами

духу українського народу (наприклад «Майже весна» гурту «Океан Ельзи») [9, с. 710-711]. Таким чином, в періоди усіх революційних подій існують твори мистецтва (зокрема музичні твори), які стають символами певного історично значущого періоду. Щодо повномасштабної війни росії проти України – цей період історії стовідсотково не мине безслідно для культурної спадщини. Так, у перші дні війни мережу облетів допис, у якому соліст гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк у військовій формі на пустій Софійській площі виконує стрілецький гімн «Ой у лузі червона калина». Неофіційно, але це й справді головна пісня українського спротиву. Пісню підхопили та переродили музиканти в усьому світі. Таким чином, британський рок-гурт Pink Floyd вперше за 17 років воз'єднався, аби записати гімн українського волевиявлення та висловити таким чином солідарність з нашим народом.

Музика як соціокультурний феномен справді має в собі потенціал стати символом війни через свою силу виразності, спроможність відобразити почуття та думки людей у період кризи, а також через своє значення в конкретному історичному контексті. Певні пісні можуть відображати емоції та переживання, які співпадають із внутрішнім станом багатьох людей. Окрім того, музичний контент особливо у такі періоди висловлює ідеї або цінності, які є ключовими у певному конфлікті - підтримка національної єдності, протест проти насильства або заклик до перемоги.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що соціокультурний аспект музики досі не втрачає своєї актуальності, особливо в контексті української культури. Адже музичні твори відіграють важливу роль в структурі національної та культурної ідентичності українців не тільки що стосується розвитку культури як такої, але й в кризових умовах, під час революційних подій та воєнних протистоянь.

1.3. Вплив музики на людину і суспільство.

Не дивлячись на велике різноманіття жанрів та стилів музичних творів в умовах сучасної культури, проблематика їх впливу як на соціокультурний

контекст, так і на емоційний стан людини досі залишається не до кінця дослідженою і доволі суперечливою. Дослідження вище зазначених проблемних аспектів вимагає, в першу чергу, урахування декількох важливих факторів, нехтування якими робить результати дослідження ненадійними і помилковими. Під цими факторами ми розуміємо врахування індивідуально-психологічних та культурних особливостей слухача. Крім того, перспективним напрямком дослідження цієї галузі, на нашу думку, є вивчення ролі мистецтва в механізмі формування соціокультурних норм, стереотипів та у сприйнятті соціальних проблем.

Аналіз досліджень, присвячених впливу музичного контенту на особистість, дає змогу зробити висновки щодо психофізіологічної відповіді організму людини на музичні стимули. Наслідком сприйняття музичного контенту (в залежності від його темпу, ритму, гнучкості) людиною, можуть бути зміни у серцево-судинній системі, мозковій активності та гормональному стані. На основі проведених досліджень, науковці зробили висновок, що музичні твори здатні впливати не лише на фізіологічні показники, але й на психічні процеси людини. Щодо соціального аспекту, музика може виступати об'єднуючим елементом. Сумісне прослуховування музичних творів і їх подальше обговорення дозволяє сформувати фундамент для обміну думками, емоціями і відчуттями. Таким чином музика може виступати не лише «розважальним» інструментом, але й допомагати вибудовувати ефективну і емоційно близьку комунікацію між людьми [8, с. 89-90].

Крім того, музику використовують у рамках терапії з метою впливу на емоційне та психічне здоров'я та стан особистості [11;28;29]. Цей аспект є доволі актуальним в умовах сучасної психотерапевтичної практики, адже використання музики демонструє ефективність навіть в роботі з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) [8]. На основі вищезазначеного ми можемо зробити висновок про важливість подальших досліджень і прикладного застосування отриманих знань в процесі психологічної допомоги людям, що постраждали внаслідок війни.

Дослідження музики породили різноманітні переконання, погляди та теорії, які досліджують її природу та значення. Тема, яка циклічно повторюється в ранній літературі на цю тему, полягає в тому, що певний культурний контекст, який оточує окрему музичну практику, впливає на музику, створювану в межах цих культурних кордонів [43]. Більш нові звіти про те, як на музику впливають соціокультурні особливості та навпаки, стверджують, що вплив глобалізації створює нові та інноваційні музичні практики в усьому світі [42].

У кількох примірниках літератури на тему етно-музики побутувала ідея, що музика може розповісти нам багато речей про певну культуру через взаємодію між виконавцями, аудиторією та/або композиторами. У такий спосіб досліджується специфічний спосіб відображення культури в музичній практиці та підкреслюється взаємозв'язок між соціальною структурою та структурою пісні. Таким чином, стиль виконання пісні певної культури відіграє особливу культурну та соціальну роль у системах людського спілкування.

Погляди, висловлені Фелдом, підкреслювали вплив культури на музику, а в деяких випадках і музики на культурне самовираження, при цьому кожен автор дійшов висновку, що музика насправді є культурою і не може бути відокремленим від життєвого досвіду. [41, ст. 383-409]. У подібному ключі Дьюї також зазначив, що «поки воно [мистецтво] створюється і насолоджується окремими особами, ці особи є тими, ким вони є за змістом свого досвіду через культури, в яких вони беруть участь» [40].

Тож варто узагальнити, що протягом історії музика відігравала вирішальну роль у соціальних і політичних рухах. Від пісень протесту до гімнів солідарності, музика використовувалася для вираження незгоди, сприяння єдності та надихання до змін. Сьогодні музика продовжує залишатися агентом соціальних змін. Усесвітньо відомі виконавці використовують свої платформи для вирішення таких проблем, як жорстокість, нерівність, насилля. Вони привертають увагу до важливих

проблем і викликають розмови, які могли б не відбутися інакше. Крім того, музика може об'єднувати людей, незважаючи на культурні, расові та географічні відмінності. Універсальність музики дозволяє їй долати мовні та культурні бар'єри, створюючи спільний досвід, який може допомогти подолати розбіжності та сприяти розумінню. Музика має унікальну здатність викликати соціальні зміни та сприяти єдності. Музика може надихнути нас працювати над кращим і більш справедливим суспільством, чи то через пісні протесту, чи то через міжкультурну співпрацю.

Музика формує культурну ідентичність як в окремих громадах, так і в глобальному масштабі. Від традицій народної музики до сучасної поп-музики, музика відображає цінності, переконання та досвід людей, які її створюють і споживають. У деяких випадках музика може служити навіть символом національної ідентичності. Наприклад, українська народна музична традиція тісно пов'язана з національною ідентичністю України та використовується для вираження української гордості та опору російському колоніалізму.

Отже, ми бачимо, що питання впливу музики на суспільство і особистість вимагає більш глибоких та конкретних досліджень. Але існують факти, які доводять наявність впливу як такого. Таким чином, ми робимо висновок, що музичні твори є не лише витворами мистецтва, що транслюють слухачу емоції та почуття автора; музика є доволі ефективним інструментом,

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ.

2.1. Національна ідентичність, культурна ідентичність.

Проблематика культурної ідентичності входить до кола інтересів великої кількості науковців по всьому світу. Одним з яскравих представників, що присвячують свої праці дослідженню зазначеного явища, є відомий британський дослідник Е. Сміт, який є засновником міждисциплінарної галузі досліджень націоналізму [14]. Питання національної ідентичності, на нашу думку, для України було актуальним завжди – задовго до проголошення її незалежності і до сьогодні. В умовах сучасної агресії росії це питання стає все більш дискусійним і актуальним. Таким чином, ми можемо стверджувати що початок війни загострив проблематику дослідження національної та культурної ідентичності.

Феномен ідентичності загалом є досить складним і багатовимірним явищем, що включає в себе різноманітні аспекти особистості і групової приналежності. І, на нашу думку, важливо розглядати досліджуване поняття у всій його цілісності і динаміці.

Національна ідентичність, в свою чергу, пов'язана з почуттям приналежності до конкретної нації чи держави, її культурної спадщини та історичних здобутків (таких як рідна мова, символіка, етичні норми та інші аспекти, що об'єднують людей в контексті певних цінностей). Культурна ідентичність визначається принципами, традиціями і звичаями. Українська ідентичність визначається спільною масовою культурою, історичними територіями і пам'яттю, спільними міфами і традиціями, спільними для усіх громадян правами та обов'язками, економікою [14, с. 101].

Так як питання української національної ідентичності досить гостро постає в умовах сучасної російсько-української війни, важливо звернути увагу на проблеми, які є актуальними у механізмі формування культурної ідентичності українців. В першу чергу, слід звернути увагу на проблему мови

[13;14;35], яка особливо гостро постала перед українським суспільством після 24 лютого 2022 року. В першу чергу, це зумовлено тим, що вживання і захист української мови є не лише засобом комунікації між людьми, але й важливим аспектом збереження національної та культурної ідентичності. Гіпотеза Сіпера-Уорфа стверджує, що мова впливає на спосіб мислення особистості, формує специфічний світогляд людини [35, с. 107]. Крім того, питання мови набуває нових сенсів в рамках науки і освіти.

Взагалі, в умовах сучасного українського суспільства спостерігається негативізм до усього, що пов'язано з російською культурою, прагнення позбутися останньої. Як наслідок, розвивається тенденція до українізації усіх сфер життя: освіти, культури, релігії тощо.

Характеристики національної ідентичності, такі як культурні особливості, менталітет, економічні відносини, територія, мова, релігія, а також спільні етнічні та історичні традиції, утворюють феномен, відомий як "національна свідомість". Остання є необхідною умовою для існування та розвитку нації. Вона формує почуття національної гордості, визначає ставлення до інших націй і встановлює орієнтації в геополітичному просторі. Загалом, національна свідомість складається із сукупності політичних, соціальних, етичних, економічних, філософських, моральних, релігійних поглядів, норм, традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів. Національна самосвідомість ґрунтується на кількох взаємопов'язаних концепціях: розуміння витоків національної ідентичності в історичному та культурному контексті; уявлення про національну індивідуальність як унікальну сукупність характерних рис, історії та інших аспектів; усвідомлення бажаного статусу спільноти в державно-політичному вимірі; аналіз існуючого становища спільноти та визначення обмежень для самовизначення; концепція місії нації у світовому або цивілізаційному контексті; розуміння шляхів досягнення бажаного статусу та втілення національної місії [37, с. 345].

Музика є невід'ємною частиною культури, а тому має важливе значення для формування індивідуальної та соціальної (національної, культурної) ідентичності, яка може слугувати простором і практикою, яка об'єднує членів групи, щоб вони усвідомлювали, що належать один одному і, можливо, навіть мають конкретне завдання чи місію для виконання.

Завдяки музикуванню можуть розвиватися емоційні, соціальні та когнітивні зв'язки, що передбачає побудову та реалізацію соціальної ідентичності та соціальної пам'яті, де індивідуальне та соціальне пов'язані [49, ст. 17-37]. Важливою частиною всього формування ідентичності є встановлення кордонів; музику можна використовувати для встановлення меж між групами, тим самим формуючи та зміцнюючи соціальну ідентичність [47, ст. 72]. Це і є особливою сферою інтересів усієї свідомої частини українства сьогодні, оскільки кореляція між споживанням музичного контенту та сприятливими умовами для насильницьких дій з боку держави-терористки точно існує. російсько-українська війна характеризується кількома тезами, які наш ворог вдало використовує на благо своїх загарбницьких наративів («Музика поза політикою», «Мова не має значення» та інші). Ці лозунги легко осідають на індивідуальній та національній свідомості, іноді люди заперечують віру в ці наративи, але будь-яка музика, написана на території певної держави, країни вбирає в себе «дихання політичного життя», нехай навіть сам творець музики не усвідомлює цього.

Т. Адорно характеризує поточну ситуацію таким чином, що на соціальні фактори в музиці «не можна просто вказати пальцем», їх можна лише відшукати. Пісня є художньо зашифрованою соціальною позицією. Навіть у найпримітивнішому тексті може ховатися погляд виконавці на суспільне життя, а значить, і на політику [30, ст. 518].

Музика може використовуватися як символічний ідентифікатор соціальної чи етнічної групи, як членами групи, так і оточенням (не членами). Музика не лише функціонує для вираження та підтримки вже існуючих ідентичностей, вона також надає ресурси для змагання та переговорів щодо

ідентичностей та конструювання нових [45, ст. 54-82]. Через процеси глобалізації з їхніми потоками ідей, людей і продуктів постійно виникають гібридизації між культурними ідентичностями, практиками та приналежностями [46].

У випадку російсько-української війни гібридизація музичного явища виникає унаслідок послідовної колонізаторської політики сусіда-агресора. Індивіди та групи, постраждалі від збройної агресії та посягання на національну культуру (навіть самі того не усвідомлюючи) реагують на нові явища та практики та ставляться до них досить буденно, так стає все важче говорити про окремі та усталені культури.

Занотовуємо, що музика надає можливість для вираження та формування, а також для відтворення та трансформації усталених ідентичностей. Але музика також може бути ресурсом для контролю простору та відштовхування націй, груп чи особистостей за межі усталених ідентичностей, що робить музику важливим та впливовим механізмом боротьби у війні.

Дослідження Роберсона та Кляйна розглядають музику як механізм запам'ятовування та підтримки ідентичності у формуванні емоційних зв'язків у спільноті у розрізі міграційних процесів. Деякі дослідження підкреслюють, що колективна пам'ять формується, зберігається та захищається за допомогою музики [48, ст. 430-453]. У піснях розповідаються історії та описується колективний досвід. Таким чином, музика є засобом передачі історичної свідомості новим поколінням і підтримки та формування свідомості, яка стає важливою частиною культурної ідентичності групи. Наведена вище теорія, власне, може бути застосованою також до аналізу російсько-української війни та її впливу на споживання українцями музичного контенту, оскільки станом на 21 червня 2023 року за кордоном перебували 8 млн 177 тис. українців. Ця інформація свідчить, що нині за кордоном через війну перебуває близько 20% наявного населення України до 24 лютого 2022 року [55].

У контексті вивчення формування національної ідентичності музичний аспект є одним із ключових елементів цього процесу. Музика, як медіум культурної експресії, відіграє вагомую роль у сприйнятті та консолідації національного самосвідомості під час воєнних конфліктів. Ця студія націлена на аналіз впливу музичних форм на формування ідентичності під час війни та їхню роль у мобілізації та об'єднанні національних груп.

Наукові дослідження в області соціології та культурної антропології свідчать про те, що музичні прояви мають велике значення у формуванні та зміцненні національних ідентичностей в умовах воєнного конфлікту. Ці музичні явища виступають символами національної єдності та солідарності, стимулюючи почуття гордості та прив'язаності до власної культури та ідентичності.

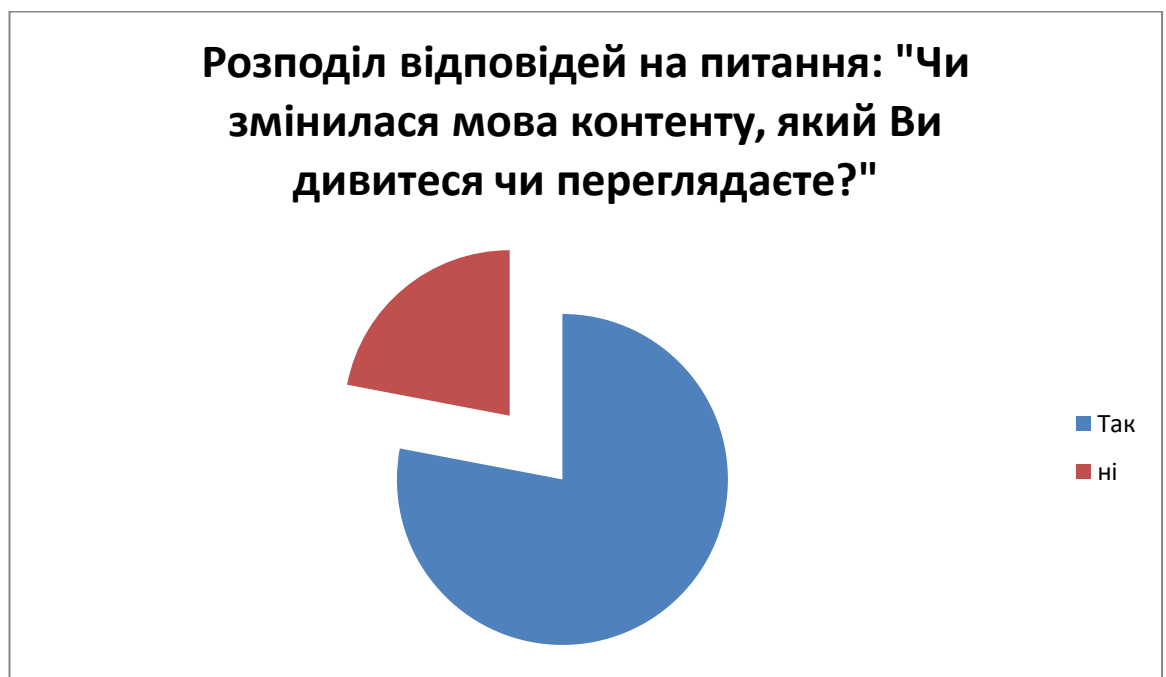
Отож національна та культурна ідентичність є ключовою умовою існування будь-якого народу, нації та держави. Збереження рідної мови, культури, традицій, державних символів, етичних норм, цінностей та звичаїв є важливим завданням кожної нації. А дослідження впливу музичного аспекту на формування національної ідентичності під час війни відкриває широкий спектр можливостей для подальших аналізів та розуміння ролі музики у формуванні культурної ідентичності в умовах воєнного конфлікту.

2.2. Споживання музичного контенту як елемент національно-культурної ідентичності українців в умовах війни.

Проблематика національної ідентичності в сучасній культурі набуває особливої актуальності в контексті кризових явищ в Україні, зумовлених військовою агресією з боку РФ. Головною метою національної ідентичності є формування спільних цінностей, завдань, цілей, інтересів [19; 22]. Музичний контент є лише одним із інструментів, який можна використовувати як засіб об'єднання народу (або його роз'єднання, якщо його використовує ворог). Взагалі заходи, спрямовані на формування та розвиток національно-культурної ідентичності включають в себе взаємодію різноманітних факторів

таких як освіта, культурні події, історична спадщина, мовна політика та сучасні медіа. Ці фактори взаємодіють, сприяючи не лише збереженню, а й активному розвитку унікальних аспектів культурної ідентичності кожної громади чи нації.

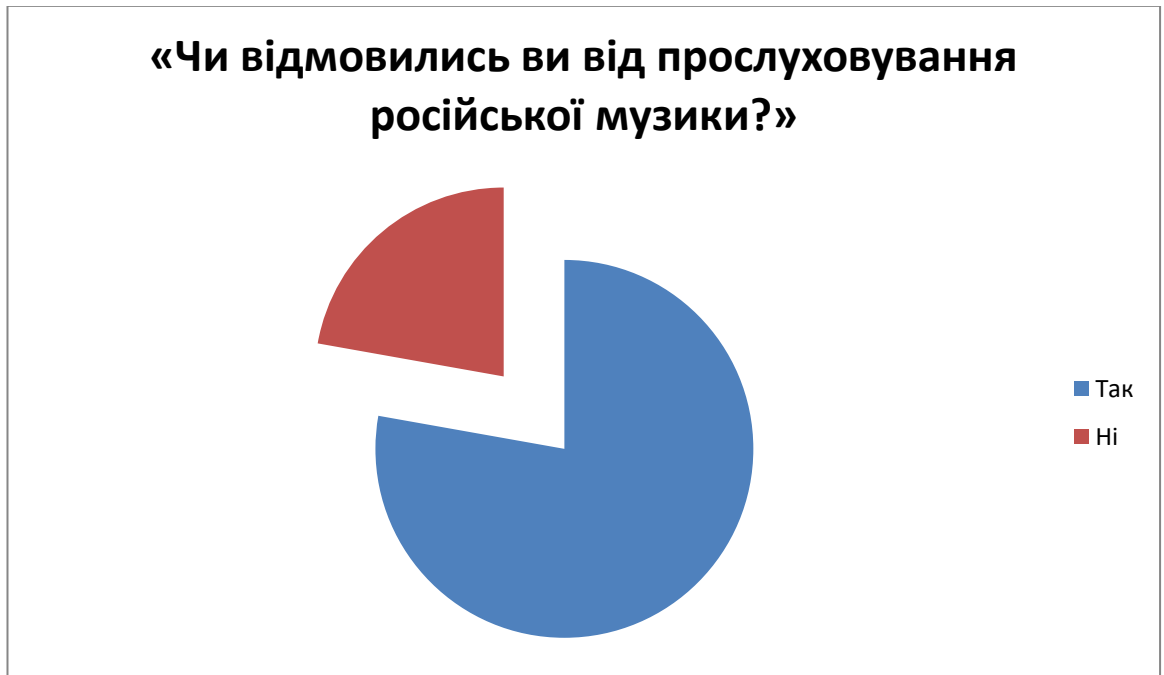
Початок повномасштабного вторгнення спричинив радикальну трансформацію в інформаційному просторі України, зокрема і на ринку музики. Така трансформація була зумовлена, в першу чергу, зміною потреб слухачів і прагненням відмовитися від усього російського; в результаті чого виріс попит на українській культурний продукт [2, с. 130]. За результатом одного із соціологічних досліджень, на питання «чи змінилася мова контенту, який ви переглядаєте?» 78 % респондентів відповіли позитивно («Так»), див. рис. 2.1 [10].

Рис. 2.1. Мовний аспект контенту

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що питання мовного аспекту споживання контенту для більш ніж третини респондентів мало принциповий характер. В рамках іншого соціологічного дослідження, в якому приймало участь 117 респондентів, на питання «чи відмовились ви від

прослуховування російської музики?» 77,8 % відповіли позитивно («Так»), див. рис. 2.2 [33].

Рис. 2.2. Відмова від російської музики.

Про тенденцію прагнення відмови від російського свідчать і аналітичні дослідження динаміки споживання музичного контенту українцями на стрімінгових платформах, таких як Apple Music, Spotify тощо [24;33].

Причиною такого трансформаційного феномену є те, що війна посприяла появі нової категорії ідентичності українців. Загроза з боку рф об'єднала народ і змусила мобілізувати всі ресурси і цінності задля захисту України. Ці події стали новим поштовхом для збереження і трансформації національної ідентичності, для її стрімкого зростання. Особливо гостро разом із тим постало мовне питання, що вплинуло і на трансформацію споживання контенту. Степико казав: «Те, що не буде українізовано, обов'язково буде русифіковано і втрачено Україною» [4, с. 10].

Отже, трансформація споживання музичного контенту українцями після 24 лютого 2022 року, прагнення відмовитися від російського і віддати перевагу українському продукту є, в першу чергу, виявом національно-культурної ідентичності українців в умовах війни.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СПОЖИВАННЯ МУЗИЧНОГО КОНТЕНТУ УКРАЇНЦЯМИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.

3.1. Специфіка організації та проведення аналітичних досліджень.

Соціологія музики є специфічною галуззю соціологічних знань, що займається дослідженням соціально-музичного аспекту, а саме взаємодії музичної культури з соціальними структурами і процесами в суспільстві.

У рамках сучасного наукового дискурсу переважають теорії, що розглядають мікропідхід – відмову від структурного теоретизування на користь зосередження на емпіричних дослідженнях і аналізі результатів за мікротеоретичною спрямованістю. Причина такого «перевороту» полягає у впливі домінуючого постмодерністського дискурсу, який характеризується кінцем великих наративів. Постмодерна культура розглядає індивідуальний життєвий шлях не як відтворення традицій, а як проблему вибору, насичену сумнівами, а не впевненістю. Цей підхід підхопили різні теоретичні школи та дослідники, такі як Тіа де Нора, Маргарет Арчер, Річард Мідлтон, Антуан Хеньйон та ін. Першим, хто висловив необхідність зміщення фокусу дослідження з абстрактної теорії та макроконцепцій на мікрорівень (вивчення індивідуальних та колективних практик), був шведський етнолог та теоретик музики Олле Едстрьом. Основна увага в рамках його підходу була приділена значенням, які індивіди надають музиці, впливу музики на характер та стійкість соціальних зв'язків. Таким чином, музика розглядається соціологами як виразний набір практик, актів та текстів, утворюючи своєрідний соціальний мікросвіт [1, с. 42-43].

У межах соціології – окремо і загальної науки – цілком, останнім часом загострюється питання достовірності проведення досліджень і надійності отриманих результатів. Це пов'язано, на нашу думку, в першу чергу з збільшення кількості інформації, а також появою нових технологій, що сприяє ускладненню соціальних комунікацій і їх віртуалізації. Будь-яке дослідження

повинно бути комплексним, аби знизити можливість похибки, адже емпіричне вивчення людей є складним і багатогранним. Перш за все, це зумовлено складністю самого суб'єкта дослідження – людини, а також її комунікативними зв'язками в контексті соціальних відносин.

Соціальні дослідження є складним процесом, який вимагає залучення великої кількості різноманітних ресурсів. В рамках нашої наукової роботи ми розглянемо специфіку організації і проведення аналітичних досліджень, адже цей вид наукової діяльності в умовах сучасної науки викликає чималу зацікавленість.

Аналітичне дослідження є загальнонауковим методом пізнання і базується на інтелектуально-технологічній і методологічній сторонах діяльності. Метою аналітичного дослідження є синтез і узагальнення наявних наукових відомостей і джерел з метою отримання нових знань. Тобто аналітичне дослідження являє собою сукупність методологічних, організаційних і технологічних заходів із залученням індивідуальної чи групової інтелектуальної діяльності. Такий процес дає змогу вдосконалити наявні наукові відомості або набути якісно нових знань в рамках досліджуваної проблематики. Таким чином аналітичне дослідження відкриває перспективи для пошуку та формування фундаменту для вирішення проблемних питань у досліджуваній галузі і прийняття нових рішень [49, с. 50].

На основі аналізу наукових джерел, присвячених досліджуваній проблематиці, ми сформулювали переваги і недоліки аналітичних досліджень загалом і в умовах війни (див. Табл. 3.1)

Таблиця 3.1.

Переваги і недоліки аналітичного дослідження

Індикатори	Переваги аналітичного дослідження	Недоліки аналітичного дослідження

Загальні переваги	Надає можливість глибокого розуміння подій.	Вимагає великої кількості ресурсів, в тому числі часу.
	Допомагає виявити та аналізувати тенденції.	Залежність від якості та доступності даних.
	Дозволяє розробляти та перевіряти гіпотези.	Може виникнути питання об'єктивності дослідника.
	Враховує багатофакторність явищ та їх взаємодії.	
Умови війни (приклад війни в Україні)	Дозволяє аналізувати вплив конфлікту на різні сфери життя.	Збільшується складність збору об'єктивної інформації.
	Виявляє соціальні та економічні наслідки війни.	Ризик політизації аналізу та впливу пристрасті на дослідження.
	Сприяє розумінню психосоціальних аспектів конфлікту.	Важкість прогнозування довгострокових наслідків.
		Вплив власних поглядів та стереотипів на об'єктивність.
Роль аналітика	Аналітик може стати джерелом об'єктивної інформації.	Ризик залежності отриманих результатів від спонсорів та власних переконань.
	Допомагає суспільству формувати обізнані погляди.	Підвищується відповідальність за інформаційні матеріали.
	Сприяє інформуванню суспільства.	

До найбільш поширених наукових методів, що використовуються на аналітичному етапі дослідження, відносять: [49, с. 52]

– системний аналіз, для якого характерний розгляд об'єкта дослідження як цілісної системи, в якій кожний структурний елемент взаємозалежить від інших та від усієї системи загалом. Пошук причин виникнення того чи іншого явища здійснюється за допомогою причинно-наслідкових зв'язків;

– функціональний аналіз, для якого характерно вивчення різноманітних функцій досліджуваного об'єкта;

– структурний аналіз, що вивчає структуру і будову об'єкта дослідження, а також внутрішні зв'язки між його структурними частинами;

– ретроспективний аналіз, для якого характерне дослідження генезису об'єкта з моменту його виникнення;

– інформаційний аналіз характеризується вивченням наявної інформації про об'єкт дослідження;

– порівняльний аналіз вимагає порівняння подібних об'єктів, виявлення схожості між ними;

– ситуаційний аналіз характеризується вивченням конкретної ситуації;

– класифікаційний аналіз характеризується класифікацією об'єктів за загальною ознакою;

– текстовий аналіз займається вивченням тексту як комунікативного інструменту. Він покликаний аналізувати глибинний сенс тексту, який за певних причин був прихований.

Отже аналітичне дослідження є поширеним видом наукової діяльності, однак як і будь-який загальнонауковий метод має свої недоліки. Врахування похибки і прагнення до підвищення об'єктивності отриманих результатів шляхом врахування вищезазначених недоліків є важливими умовами надійного соціологічного дослідження.

3.2. Програма дослідження

Дослідницька проблема дослідження полягає у аналізі взаємозв'язку між повномасштабною війною росії проти України та споживанням музичного контенту українцями. Ця проблема є актуальною для дослідження, оскільки війна є ключовим фактором, що впливає на різні сфери суспільного життя, включаючи культурні та медійні практики.

Об'єктом даного дослідження є процес споживання музичного контенту українцями. А предметом - взаємозв'язок між російсько-українською війною та споживанням музичного контенту українцями.

Основною метою дослідження є вивчення змін у споживанні музичного контенту в умовах війни, включаючи зміни у музичних вподобаннях, попит на мову контенту, наявність або відсутність соціального тиску на вибір музики, а також усвідомлення причино-наслідкових зв'язків між вживанням певного музичного контенту та військовими діями з боку держави-терористки до та після повномасштабного вторгнення. Дослідження передбачає також аналіз впливу політичних та соціальних чинників на споживання музичного контенту, зокрема у контексті формування та зміни національної ідентичності.

Ця проблема дослідження має важливе значення для подальшого розуміння впливу військових конфліктів на культурні практики та ідентичність націй, а також для розвитку стратегій культурної дипломатії та підтримки музичної індустрії в умовах конфлікту, саме тому методологією дослідження обрали метод анкетування.

Із поставленої мети виводимо головні завдання дослідження:

1. Аналіз змін у споживанні російського музичного контенту українським населенням до та під час війни.
2. Оцінка попиту на мову контенту – чи значущий вплив війни на вибір мови музичного контенту споживачами; визначення факторів, які впливають на цей вибір.

3. Аналіз соціального тиску. Дослідити наявність або відсутність соціального тиску на вибір музики українськими слухачами під час війни.
4. Вивчення причинно-наслідкових зв'язків між вживанням певного музичного контенту та військовими діями з боку держави-терористки.

Гіпотезами даного дослідження можна вважати наступні формулювання.

1. Мова музики переважає над фактором походження, коли йдеться про вибір у споживанні контенту, оскільки поняття «мови» та «походження» не до кінця розмежовані.
2. Кількість українців, які споживали російський музичний контент до початку повномасштабної війни, переважає кількість тих, хто продовжує споживати його після початку війни.
3. Споживання російського музичного контенту до початку повномасштабного вторгнення в Україну було частково або повністю обумовлене нормалізацією цього явища в соціумі.

Уточнення та інтерпретація основних понять гіпотези:

1. Повномасштабне вторгнення – відкритий воєнний напад РФ на Україну, що почався 24 лютого 2022 року.
2. Мова музики - мова, у якій виконується або створюється музичний контент. Це визначається національною, етнічною або культурною приналежністю. Мова може відображати ідентичність виконавців, культурні традиції та сприйняття аудиторії.
3. Походження музики - географічне, культурне, історичне або етнічне джерело, з якого музика виникла або розвинулася.
4. Російський музичний контент - аудіозаписи, виконані російськими музикантами або створені в рамках російської музичної культури, які включають у себе російські мелодії, текст та виконавський стиль.

5. Соціальний тиск - вплив, який суспільство, група або оточення може мати на індивіда, спонукаючи його діяти або мислити відповідно до прийнятих норм, цінностей або очікувань.
6. Нормалізація - процес, за якого певне явище, поведінка або ідея стає стандартом або загальноприйнятим в суспільстві, навіть якщо воно раніше було відхиленням або викликало контрверсії
7. Соціум - велика група людей, яка живе в певному географічному районі або області та має спільні інтереси, цінності, соціальні норми і структури.

План дослідження почався з етапу розробки програми дослідження, у ній зазначили проблему, мета і завдання дослідження, об'єкт і предмет дослідження. Розробили інтерпретацію основних понять, сформувавши гіпотези. Склали анкету, запустили її в роботу. Обробивши дані, оцінили заповненість анкет. Вилучили з обробки неправильно або неповно заповнені опитувальники. Прокодували інформацію – підготували емпіричні дані, оформили їх у вигляді таблиць і діаграм. Далі – інтерпретували результати та приступили до опису даних. Останній етап - підготовка звіту: паспорт дослідження, резюме (інтерпретація даних і аналіз результатів), практичні висновки і рекомендації щодо досліджуваної проблеми, додатки.

3.3 Результати дослідження

Опитування поширювали методом сарафанного радіо через соціальні мережі. Загалом опитали 118 респондентів, які мали певний гендерний розподіл: серед них 87,3% жінки, а 12,7% - чоловіки. Віковий розподіл варіюється від 18 до 69 років. Серед респондентів 80,5% віком від 18-29 років, 11 % - респонденти віком 30-39 років і 4,2 % респондентів - віком 40-49 років, 2,5% - опитувані віком 60-69, 1,7% - віком 50-59 років.

44,9% респондентів відповіли, що вони проживають у столиці України, 23,7% - в обласному центрі, 12,7% - у районному центрі, 14,4% - у місті в

області, 2,5 % - мешканці селищ міського типу і 1,7% респондентів проживають у селищі. Свою регіональну приналежність респонденти визначили наступним чином: 76,3% опитуваних проживають у центральному регіоні України (м. Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Полтавська, Кіровоградська, Сумська, Черкаська, Чернігівська області). 5,9% опитуваних проживають у західному регіоні України (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Львівська, Тернопільська, Рівненська, Хмельницька області). 11,9% опитуваних проживають у південному регіоні (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Дніпропетровська області). 5,9% респондентів територіально визначили себе як жителів східного регіону (Харківська, Донецька, Луганська області).

За статусом освіти 33,1% мають вищу освіту 2-го рівня (магістр), 27,1% - незакінчену вищу освіту. 22,9% опитуваних мають вищу освіту 1-го рівня (бакалавр). 10,2% респондентів мають середню або неповну середню освіту, а 6,8% - середню спеціальну освіту (технікум).

1-й блок нашого опитування мав на меті дослідити ставлення респондентів до російського музичного контенту до початку повномасштабної війни. Ми попросили опитуваних розповісти, яким було їхнє ставлення до російського музичного контенту до початку повномасштабного вторгнення. 49,2% респондентів слухали російську музику. 22,9% опитуваних не слухали російську музику, бо вона не в їх смаку, ще 24,6% опитуваних слухали російську музику, але задумувались про доцільність цього, і 3,4% респондентів не слухали російську музику через політичні погляди.

Запитавши, яким було ставлення опитуваних до вибору музики до повномасштабної війни, отримали такі відповіді: 76,3% опитуваних не задумувались про важливість питання самоідентифікації у розрізі споживання музики, 15,3 % опитуваних знали про причинно-наслідкові зв'язки російської агресії, тому відмежувалися від російської музики, 8,5 % опитуваних вважали музику поза політикою.

Важливо дізнатися, чи впливає соціум на ставлення щодо споживання музики, тому наступне запитання стосується саме цього. 50% опитуваних відповіли, що слухали російську музику до початку повномасштабного вторгнення, бо в їхньому оточенні це було абсолютно нормалізовано. 32,2% опитуваних відповіли, що слухали російську музику, бо це був виключно їх вибір. 16,9% опитуваних відповіли, що не споживали російську музику, бо це був їх свідомий вибір. 0,8% опитуваних згадали, що не вживали російський музичний контент, адже це засуджувалось їхнім оточенням.

Росія багато років поспіль впливала на наш соціокультурний простір нативними наративами про недолугість української культури, що, власне, призвело до розколу суспільства на тих, хто підтримує український продукт, та людей, які його зневажають. Тож за необхідне поважали запитати, чи відчували опитуванні якусь соціальну та культурну напругу, пов'язану зі споживанням російської музики до повномасштабної війни. 90,7% людей відповіли «Ні», 9,3% респондентів дали відповідь «Так». Респонденти, чия відповідь була у меншості, стверджують, що: «Всі слухали (російську музику) навколо. Якщо я не слухала її, часто, на мене дивились, як на якусь дивну», «Щодо мене вона (соціальна напруга) не проявляється, але загалом питання російської музики є напруженим...(хоча дивно, що у когось досі є бажання слухати та спонсорувати країну агресорку)», «Більшість російської музики, яку я був вимушений грати на гітарі для друзів (це їх улюблені пісні), була (змін.) тривіальною».

Конфлікт - це маркер напруги, який відображає певні емоційні настрої суспільства в тому чи іншому питанні. У конфліктні ситуації, які могли виникати через вживання російського музичного контенту до початку повномасштабного вторгнення, потрапляли лише 10,2% опитуваних, 89,8% респондентів такий досвід заперечили.

На питання: «Як вважаєте, чи було прослуховування російського музичного контенту соціально прийнятним явищем до початку повномасштабного вторгнення чи ні?». 84,7% респондентів відповіли «Так»,

15,3% відповіли «Ні». Споріднення з російським музичним контентом до початку повномасштабного вторгнення відчували 37,3% опитуваних, 62,7% респондентів заперечили свою ідентифікацію з агресорським контентом.

Через постійний вплив країни агресорки на українськість як прояв національної свідомості, кілька поколінь уже вирости з закладеною ідеєю другосортності української культури, тож на питання: «Чи вважали ви український музичний контент не сучасним, не стильним, подекуди другосортним до повномасштабного вторгнення?». 72,9% опитуваних відповіли «Ні», 27,1% відповіли «Так».

2-й блок нашого опитування мав на меті дослідити ставлення до російського музичного контенту після початку повномасштабного вторгнення. Отож першим запитанням стало: «Після 24 лютого 22-го року я...». 72,9% опитуваних відмовились від вживання російського музичного контенту повністю, 10,2% відмовилися частково, а 0,8% опитуваних продовжують споживати російський музичний контент. Також 2,5% опитуваних відповіли, що вживають російський музичний контент частково, а 13,6% респондентів як не слухали, так і не слухають російську музику нині.

Часто, різкі зміни провокують реакції суспільства. Нам було важливо дізнатися, чи існує вплив соціуму на реакцію індивіда як частини суспільного механізму. На запитання, чи відчували респонденти соціальний тиск на зміну музичних вподобань через повномасштабну війну, 28% відповіли «Так», а 72% відповіли «Ні».

Як ми виявили у попередніх розділах, музика відіграє вагомий роль у об'єднанні національного самосвідомості під час воєнних конфліктів. Тому запитали, чи відчують респонденти, що вибір музики під час війни є проявом їхньої громадянської позиції? 89% опитуваних відповіли «Так», 11% наше ствердження заперечили.

Аналізуючи, що змушує людей споживати український музичний контент, ми бачимо, що 39% відчують підвищення інтересу до української музики, 38,1% опитуваних хочуть бути дотичними до культури нашої країни,

19,5% опитуваних прагнуть ізолюватися від усього російського, ще 3,4% людей споживають український музичний контент, бо це правильно і суспільно прийнято.

Із твердженням «Музика - поза політикою» погодилися 5,1% респондентів, не погодилися - 94,9%.

Гіпотеза про те, що мова музики переважає над фактором походження, коли йдеться про вибір у споживанні контенту, оскільки поняття «мови» та «походження» не до кінця розмежовані, не підтвердилась оскільки різницю між поняттями усвідомлює 90,7% опитуваних, а не усвідомлює – 9,3%. Також при виборі музичного контенту 75,4% опитуваних звертає увагу на походження продукту, а 24,6% - на мову. Також 88,1% респондентів звертає увагу на мову музичного контенту, який вживають друзі/знайомі/родичі, 11,9% - ні.

Аби провести глибинну рефлексію серед опитуваних, задали питання: «Чи усвідомлюєте ви причинно-наслідкові зв'язки між повномасштабним вторгненням в росії в Україну та вживанням російського контенту?». 93,2% відповіли «Так», 6,8% відповіли «Ні».

3.3 Звіт дослідження

Отож, нами було проведено описове дослідження, покликане створити відносно цілісне уявлення про досліджуване явище. За терміном виконання це було експрес-дослідження, яке ми провели за місяць. За характером дослідницького завдання – це прикладне дослідження, націлене на вивчення конкретної соціальної проблеми. За способом забезпечення репрезентативності – це суцільне дослідження. За метою - емпіричне, спрямоване на розв'язання конкретної соціальної проблеми. За частотою проведення - разове дослідження. Воно інформує про стан об'єкта, його кількісні, якісні характеристики на момент дослідження.

Було застосовано метод онлайн анкетування за допомогою формалізованого інструментарію – анкети у Google Forms. Такий інструментарій має вагомий дослідницький потенціал завдяки можливостям використання різноманітних типів запитань, отримуючи від респондентів як відповіді за сформованим дослідником віялом відповідей, так і надаючи можливості для висловлювання власної думки, у разі, якщо вона відрізняється від запропонованих варіантів. При цьому опитування не є репрезентативним. Воно відображає думку користувачів інтернету. Дослідження тривало з 15 травня по 17 травня 2024 року, під час цього було опитано 118 осіб певного гендерного та вікового розподілів, з усіх регіонів України (дод. 1,2,3,4,5).

Тип вибірки було визначено як стихійний. Таким чином, були отримані відповіді тільки від тих респондентів, які мали бажання та можливість заповнити анкети. Для того, щоб отримати якісні, а, значить, достовірні дані, ми сформулювали запитання, які відповідають показникам дослідження, є лаконічними, однозначними (однаково розуміються усіма респондентами), конкретними (обмеженими у просторі і часі), не містили в собі підказку відповіді. Після оформлення анкети провели її апробацію. Перевірили якість запитань, провели роботу над помилками та приступили до збору первинної соціологічної інформації.

У ході дослідницької роботи, були виконані поставлені завдання, підтвержені та заперечені обрані гіпотези. Ми проаналізували зміни у споживанні російського музичного контенту українським населенням до та під час війни. Так, виявили, що на противагу 73,8% респондентів, які слухали російський музичний контент до початку повномасштабної війни на постійній основі чи частково, на даний момент від його вживання цілком відмовились 72,9% респондентів, 10,2% - частково. (рис. 3.4, 3.5). Це доводить, що споживчі тенденції українців змінюються у вектор підтримки українського музичного продукту. Таким чином, гіпотеза про те, що кількість українців, які споживали російський музичний контент до початку повномасштабної війни,

переважає кількість тих, хто продовжує споживати його після початку війни, підтвердилась (дод. 6,13).

Також оцінили попит на мову контенту – чи значущий вплив війни на вибір мови музичного контенту споживачами. Так, дослідження показало, що більшість респондентів – 90,7% - розуміють різницю між походженням та мовою музичного контенту, таким чином на 75,4% опитуваних впливає більшою мірою походження музичного контенту. Отож гіпотеза про те, що мова музики переважає над фактором походження, коли йдеться про вибір у споживанні контенту, оскільки поняття «мови» та «походження» не до кінця розмежовані, не підтвердилась (дод. 17,18).

Як наслідок, 88,1% респондентів звертають увагу на те, якою мовою споживають музичний контент їх родичі/знайомі/друзі. Можемо аргументувати, що одним із чинників, який впливає на такий розподіл, є усвідомлення причино-наслідкових зв'язків між повномасштабним вторгненням росії в Україну та вживанням російського контенту, оскільки 93,2% опитуваних зазначили, що вони цю різницю усвідомлюють, і 89% зізнались, що відчувають вибір музики проявом своєї громадянської позиції. Окрім того, твердження «Музика поза політикою» не резонує з опитуваними, адже 94,9% не погодились з таким формулюванням. Це доводить, що музика вже давно вийшла за рамки культурного феномену, ставши невід'ємною частиною соціокультурного та політичного дискурсу нашого життя.

У ході виконання завдань, поставлених на початку анкетування, ми визначили, що вплив соціуму на вибір музики українцями під час повномасштабної війни скоріше відсутній, адже 72% опитуваних не відчували на собі ніякого тиску, змінюючи споживчий напрямок, і лише 28% зазначили, що тиск все ж помічали. Що стосується періоду до початку повномасштабної війни, 50% опитуваних відповіли, що їхнє споживання російського музичного контенту було пов'язане з нормалізацією цього процесу у їхньому колі спілкування. Тож гіпотеза про те, що споживання російського музичного контенту до початку повномасштабного вторгнення в Україну було частково

або повністю обумовлене нормалізацією цього явища в соціумі, підтвердилась.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок, можемо зробити висновок, що музичний контент в умовах сучасної української культури є не лише інструментом для розваги і проведення дозвілля. Музика – це в тому числі вираз актуальних почуттів, цінностей, думок автора і цілого народу. Музичний контент є втіленням національної і культурної ідентичності суспільства. Таким чином, аналіз трансформації потреб і вподобань українців в музичному контексті дозволяє зробити висновки про актуалізацію проблеми національної самосвідомості та ідентичності народу під впливом російсько-української війни.

В процесі аналізу літературних джерел, присвячених досліджуваній проблематиці, ми виявили, що музика є предметом дослідження багатьох наукових галузей. А отже, досліджуючи вплив музики на окрему особистість і цілий народ, важливо враховувати міждисциплінарний досвід. Такий підхід дозволить глибше зрозуміти сутність музики в контексті культури, механізми її впливу на суспільство. Отже, ми виявили, що музика є соціокультурним феноменом.

Одним із поставлених завдань було проаналізувати підходи та погляди на предмет досліджуваної проблематики. Під час виконання, виявили, що в рамках соціології музики існує два основних напрями, які поділено на мікропідхід та макропідхід, порівняльну характеристику яких ми навели у Таблиці 1.1.

Також в рамках дослідницької роботи ми проаналізували вплив музики на суспільство і особистість. В процесі чого виявили, що, не дивлячись на велике різноманіття жанрів та стилів музичних творів в умовах сучасної культури, проблематика їх впливу як на соціокультурний контекст, так і на емоційний стан людини досі залишається не до кінця дослідженою і доволі суперечливою. Дослідження вище зазначених проблемних аспектів вимагає, в першу чергу, урахування декількох важливих факторів, нехтування якими

робить результати дослідження ненадійними і помилковими. Під цими факторами ми розуміємо врахування індивідуально-психологічних та культурних особливостей слухача. Крім того, перспективним напрямком дослідження цієї галузі, на нашу думку, є вивчення ролі мистецтва в механізмі формування соціокультурних норм, стереотипів та у сприйнятті соціальних проблем.

У рамках дипломної роботи вивчили споживання музичного контенту як елемент національно-культурної ідентичності українців в умовах війни. Виявили, що музичні твори, наділені патріотичними мотивами, здатні підтримувати український дух і транслювати цінності збереження і захисту національної самосвідомості та ідентичності, що особливо актуально в кризові періоди, такі як, наприклад, війна.

Між музикою і суспільством є взаємозв'язок, адже як суспільство впливає на музичну індустрію, так і контент впливає на суспільство. Ми виявили, що початок повномасштабного вторгнення спричинив радикальну трансформацію в інформаційному просторі України, зокрема і на ринку музики. Така трансформація була зумовлена, в першу чергу, зміною потреб слухачів і прагненням відмовитися від усього російського; в результаті чого виріс попит на українській культурний продукт. Таким чином ми визначили роль музики в контексті російсько-української війни.

Отже, провівши аналітичне дослідження трансформації споживання музичного контенту українцями в умовах російсько-української війни, ми виявили, що повномасштабне вторгнення радикально вплинуло на споживання музичного контенту українцями, а відповідно і на створення останнього вітчизняними авторами. Прикладне значення даного дослідження полягає у можливості його використання у подальшому вивченні взаємовпливу музики та суспільства. Дана проблематика вимагає подальших досліджень. Найбільш перспективними, на наш погляд, є питання впливу політики на музичну культуру; впливу цифрових технологій на створення, розповсюдження і споживання музичного контенту; взаємодії між локальними

та глобальними музичними традиціями. Також не до кінця висвітленим в науковому плані є теоретичне питання структури та механізмів створення музичного контенту. Разом із тим, було проаналізовано багато поглядів і концепцій навколо проблеми впливу музики на суспільство, завдання та основна мета дослідження виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басова А. Г. Концепт музики в соціологічній теорії ХХ століття. Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. 2015. Т. 174. С. 40-45.
2. Белець С. П. Пропаганда як ідеологічна практика культурного впливу. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : матеріали доп. учасн. XV Всеукр.наук.-практ. конф., 19 жовтня 2023 р. Київ: НАКККіМ, 2023. С. 129-131.
3. Бондарчук В. Кафедра ЮНЕСКО «Музика, освіта, наука—заради миру» Національної музичної академії України імені П. Чайковського: стратегічний вимір. Часопис Національної музичної академії України ім. П. Чайковського. 2023. № 58. С. 7-24.
4. Борисенко В. Дискусійні проблеми національної ідентичності під час російсько-української війни у ХХІ столітті. Етнічна історія європейських народів : наукове видання, № 68. Київ: 2022. С. 7–13.
5. Воронова Н. С. Музика як соціально-культурний феномен у контексті інформаційного простору. Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. 2011. № 2. С. 138-142.
6. Денисюк Ж. З. Стратегії державної культурної політики в повоєнній відбудові України. Новітні дослідження культури і мистецтва: пошуки, проблеми, перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 18 травня 2023 р. Київ: НАКККіМ, 2023. С. 4-5.
7. Дряпіка В. І., Гаміна, Т. С. Соціокультурний контекст молодіжної музики. Наукові записки. 2021. Вип. XII. Сер. Педагогічні науки. С. 28-35.
8. Дудник Є. Вплив музичного мистецтва на емоційний світ людини і суспільства. Витоки психологічної майстерності. 2023. Вип. 32. С. 88-94.
9. Дутчак В. Від музики Майдану до музики війни: український феномен. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-

- educational, religious, economic, and legal aspects. С. 716-725. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-86>
10. За майже два роки 62 % українців відмовилися від російськомовного контенту. Суспільне культура: веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/culture/611481-za-majze-dva-roki-62-ukrainsiv-vidmovilisa-vid-rosijskomovnogo-kontentu/> (дата звернення: 09.01.2024).
  11. Зарецька Н., Макаренко Г. Психологічне відновлення музичними засобами в умовах війни. Проблеми гуманітарних наук. Сер. Психологія. 2023. № 52. С. 29-41.
  12. Каблова Т. Б. Ф. Ніщє про культуротворчий потенціал духу музики. Культура і сучасність. 2015. № 2. С. 51-56.
  13. Казакевич, О. Роль мови у формуванні національної ідентичності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Культурологія 2017. Вип. 18. С. 77-79.
  14. Кармалюк С. П., Чайка, Г. В. Національна і культурна ідентичність в умовах глобалізації. Україна-Європа-Світ: Міжнародний зб. наук.праць. Сер. Історія, Міжнародні відносини. Вип. 4. С. 101-110.
  15. Коновалова І. Ю. Рецепції поняття «музичний твір» у сучасному науковому дискурсі. Культура України. № 80. С. 82-88. 2023.
  16. Корніліч А. Субкультура як особлива форма самовираження: міф і реальність. Культура як феномен людського духу: зб. тез доп. учасн. II Міжнародної курсантсько-студентської наукової конф., 14-15 листопада 2013 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2013. С. 286-287.
  17. Куш Є. В. Провідні тенденції сучасної музичної культури: медіа-дискурс. Мистецтвознавчі записки. 2014. № 25. С. 311-321.
  18. Маркова Е. Герменевтичний зріз музичної культурної соціології. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 1. С. 235-241.

- 19.Павліченко Є. Особливості контсруювання національної ідентичності в сучсаній візуальній культурі України. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку (напряом: культурологія). 2023. Т. 47. С. 79-84.
- 20.Пахарчук, О. Вектори розвитку вітчизняного шоу-бізнесу в умовах воєнного стану. Збірник наукових праць «Мистецтвознавчі записки». 2023. Вип. 43. С. 225-230.
- 21.Проскуріна М. О. Структура музичної індустрії. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя, 2017. Вип. 6 (12). С. 45 - 50.
- 22.Ревуцька С. К. Мовні трансформації українців у розвитку національної й культурної ідентичності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2022. № 58. С. 119-122.
- 23.Семко Я. С. Соціальні механізми створення «зіркового» бренду. Історіосфера : мат. доп. учасн. П'ятнадцятої наук. конф., 3-4 квітня 2020. Одеса : Ун-т Ушинського, 2020. С. 55-60.
- 24.Скопцова О., Регеша Н. Музичні стрімінгові платформи в аспекті розбудови національно-культурної ідентичності. Вісник КНУКіМ. Сер. Мистецтвознавство. 2023. № 48. С. 88–94.
- 25.Слющинський Б. В. Музична культура як предмет соціологічного аналізу. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2016. Вип. 72. С. 62-69.
- 26.Соловей Я. Г. Музика у духовному розвитку особистості. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 1. С. 121-125.
- 27.Соціальна та культурна динаміка. Автор: Сорокін П. А. М.: Астрель, 2006. - 1176 с.
- 28.Тарапата-Більченко, Л. Г. Музика як модель світобудови (досвід культурологічного дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філософських наук : 09.00.04. Харків, 1998. 20 с.

29. Теодор Адорно. Теорія естетики Пер. с нім. П.Таращука. Київ: «Основи», 2002. 518 с
30. Терентьєва Н.О., Гладков М.В. Терапевтичний вплив музики: історико-методичний аспект. Педагогічні науки. Збірник наукових праць. 2017. Вип. LXXIX. Т. 2. С. 46-51.
31. Тормахова А. Мистецькі практики під час війни: український вимір. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку (напрямок: культурологія). 2022. № 40. С. 202-206.
32. Чекан Ю. І. Історія музики-XXI: екстенсифікація чи інтенсифікація?. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. Чайковського. 2017. № 120. С. 23-38.
33. Як змінилися музичні вподобання українців після 24 лютого? Люк: веб-сайт. URL: <https://lyuk.media/behind-city/musical-tastes-in-wartime/>.
34. Яремчук С., Дияк В., & Тушко К. Проблеми формування української культурної ідентичності в умовах війни. Науково-теоретичний альманах Грані. 2023. № 26. С. 105-111.
35. Ярошко О. Українська міжнародна проблематика у соціально-психологічних, соціологічних і культурологічних дослідженнях. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 8. С. 81-89.
36. Ященко, Т. І. Парадигма формування національно-культурної ідентичності сучасної молоді: теоретико-методологічні засади. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України. Івано-Франківськ : «НАІР», 2018. Вип. 6. С. 342-349.
37. Beaulieu-Boire, G. Bourque, S. Chagnon, F. Chouinard, L. Gallo-Payet, N. Lesur, O. 2013. Music and biological stress dampening in mechanically-ventilated patients at the intensive care unit ward—a prospective interventional randomized crossover trial.

38. Bohlman PV. Ontologies of music. In: *Rethinking Music*, ed N Cook, M Everist, pp. 17-34. Chicago: Univ. of Chicago Press.
39. DeNora T. *After Adorno: Rethinking Music Sociology*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
40. Dewey, J. (1958). *Art as experience*. New York, United States of America, Capricorn Books.
41. Feld, S. (1984). Sound structure as social structure. *Journal of Ethnomusicology*, 28(3) 383-409.
42. Gaunt & Westerlund (eds.). *Collaborative Learning In Higher Music Education*.
43. Herndon Marcia University of California at Berkeley and Norma McLeod University of Ottawa. *Music As A Culture*. Second Edition Norwood Editions Darby, Pennsylvania. 1982.
44. Jung, E-Y., 2014. Transnational migrations and youtube sensations: Korean Americans, popular music, and social media. *Ethnomusicology*. 58 (1): 54–82.
45. Ong, A. *Flexible Citizenship: The Cultural Logics of Transnationality*. Durham: Duke University Press.
46. Rice, T. *Ethnomusicology: a very short introduction*. New York: Oxford University Press. c. 72
47. Roberson, J. E. Singing diaspora: Okinawan songs of home, departure and return. *Identities: Global Studies in Culture and Power*, 17 (4), 430–453
48. Sheleman, K. K., 2006. Music, memory and history. *Ethnomusicology Forum*, 15(1).
49. Sybirna R. Peculiarities of analytical activity in scientific research. *Social & Legal Studies*. 2021. Issue 4 (14). P. 49-55.
50. Після початку повномасштабної російсько-української війни 62% українців повністю відмовилися від російськомовного контенту. Укрінформ: сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3783482->

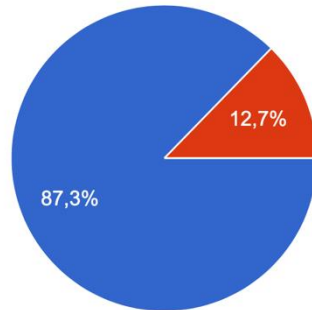
[ponad-60-ukrainciv-povnistu-vidmovilisa-vid-rosijskomovnogo-kontentu.html](#)

51. Проект Закону про внесення змін до ст.155 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо підвищення відповідальності за порушення законодавства закладами торгівлі, громадського харчування та сфери послуг у сфері обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-st155-kodeksu-ukraini-pro-administrativni-pravoporushennya-shchodo-pidvishchennya-vidpovidalnosti-za-porushennya-zakonodavstva-zakladami-torgivli-gr>
52. «Детектор медіа» презентував на National Media Talk результати дослідження «Індекс медіаграмотності». Детектор медіа: сайт. URL: <https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/33212/2023-10-15-detektor-media-prezentuvav-na-national-media-talk-rezultaty-doslidzhennya-indeks-mediagramotnosti/>
53. «І джавеліни, і байрактари за Україну б'ють русню» – Христина Соловій записала пісню про українську лють. Армія Інформ: сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/03/08/i-dzhaveliny-i-bajraktary-za-ukrayinu-byut-rusnyu-hrystyna-solovij-zapysala-pisnyu-pro-ukrayinsku-lyut/>
54. Кількість українців та їх міграція через війну. Укрінформ: сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>

ДОДАТКИ

Ваша стать...

118 відповідей

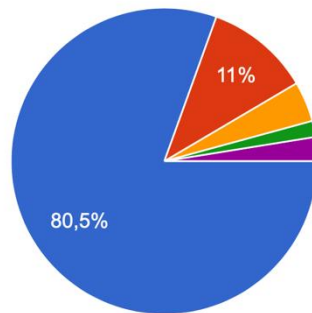

● Жінка
● Чоловік

1.

Ваш вік...

118 відповідей

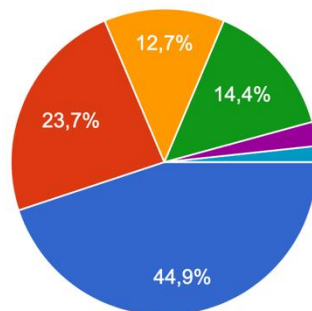

● 18-29
● 30-39
● 40-49
● 50-59
● 60-69

2.

Ви проживаєте в...

118 відповідей

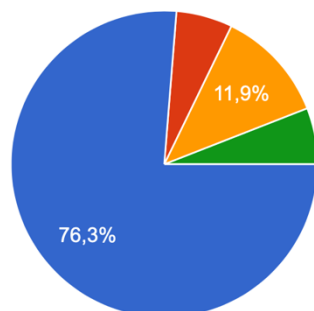

● Столиця України
● Обласному центрі
● Районному центрі
● Місто в області
● Селище міського типу
● Селище

3.

Ваш регіон...

118 відповідей

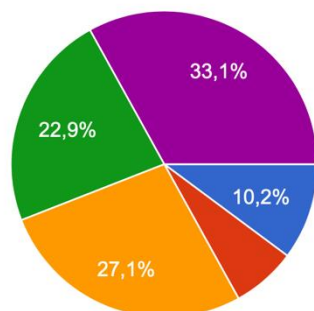

- Центральний (м. Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Полтавська, Кіровоградська, Сумська, Черкаська, ...)
- Західний (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Львівська, Тернопільська, Рівненська, ...)
- Південний (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Дніпропетр...
- Східний (Харківська, Донецька, Луганська області)

4.

Ваш статус освіти...

118 відповідей

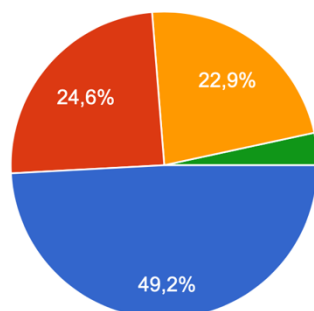

- Середня (або неповна середня)
- Середня спеціальна (технікум)
- Незакінчена вища
- Вища I рівень (бакалавр)
- Вища II рівень (магістр, спеціаліст)

5.

Яким було ваше ставлення до російського музичного контенту до повномасштабного вторгнення?

118 відповідей

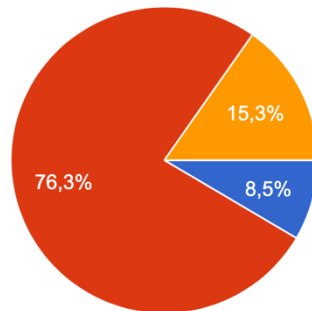

- Слухав (-ла) російську музику
- Слухав (-ла) російську музику, але розмірковував (-ла) про доцільність цього
- Не слухав (-ла) російську музику, бо вона не в моєму смаку
- Не слухав (-ла) російську музику через політичні погляди

6.

Яким було ваше ставлення до вибору музики до повномасштабної війни?

118 відповідей

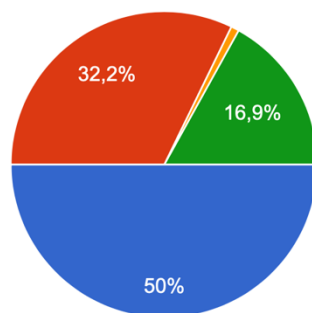

- Я вважав (-ла) музику поза політикою
- Я не задумувався (-лась) про важливість питання самоідентифікації у розрізі споживання музики
- Я знав (-ла) про причино-наслідкові зв'язки російської агресії, тому відмежовувався від російської музики

7.

Чи вважаєте, що на ваше ставлення до споживання музики було причетним ваше оточення, яке підтримувало ті ж ідеї?

118 відповідей

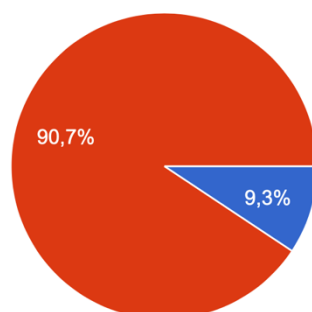

- Так, я слухав (-ла) російську музику, бо в моєму оточенні це було абсолютно нормалізованим
- Ні, я слухав (-ла) російську музику, бо це був мій вибір
- Так, я не слухав (-ла) російську музику, бо моє оточення це засуджувало
- Ні, я не слухав (-ла) російську музику, бо це був мій свідомий вибір

8.

Чи відчували ви соціальну чи культурну напругу, пов'язану зі вживанням російської музики до повномасштабної війни?

118 відповідей

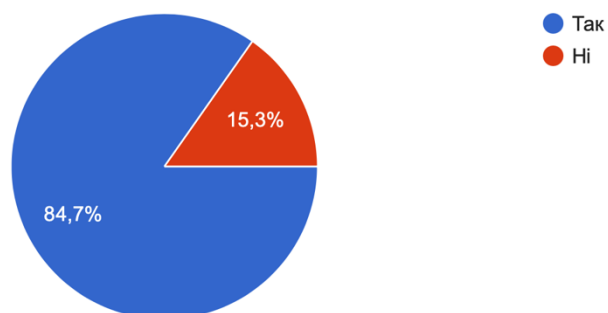

- Так
- Ні

9.

Як вважаєте, чи було прослуховування російського музичного контенту прийнятним явищем в українському суспільстві до початку повномасштабного вторгнення?

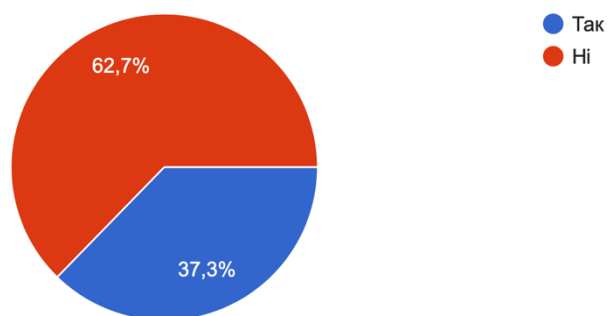
118 відповідей

10.

Чи відчували ви спорідненість з російським музичним контентом до початку повномасштабного вторгнення (чи ідентифікували себе з цим контентом)?

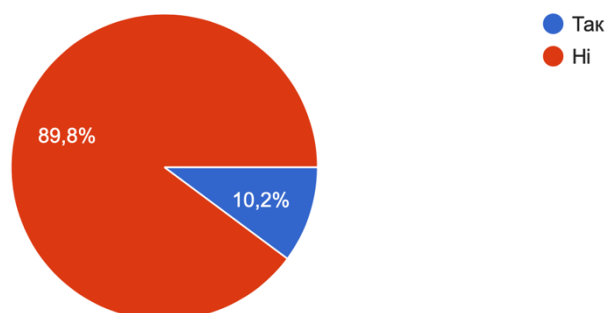
118 відповідей

11.

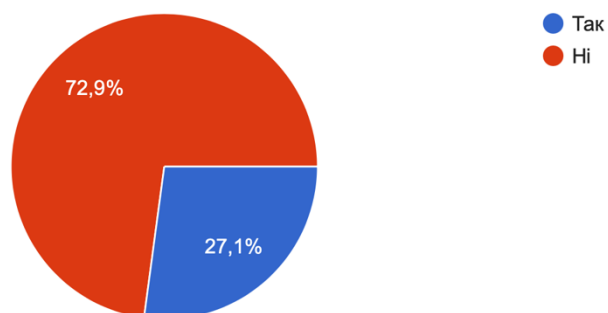
Чи виникали у вас конфліктні ситуації через вживання російського музичного контенту до початку повномасштабного вторгнення?

118 відповідей

Чи вважали ви український музичний контент "не надто сучасним, не надто стильним", подекуди "другосортним" до повномасштабного вторгнення?

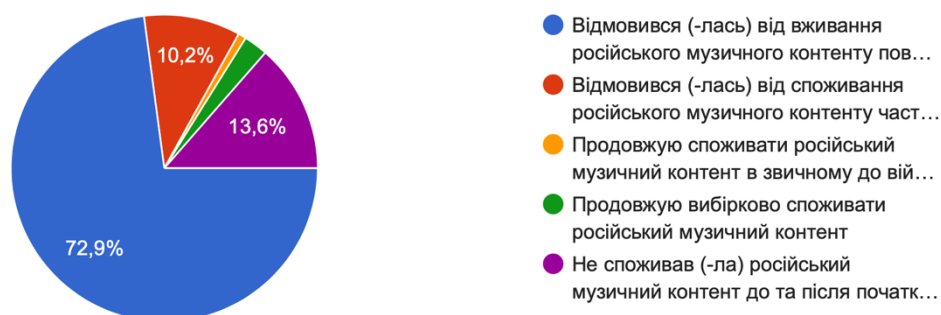
118 відповідей

12.

Після 24 лютого 2022 року я...

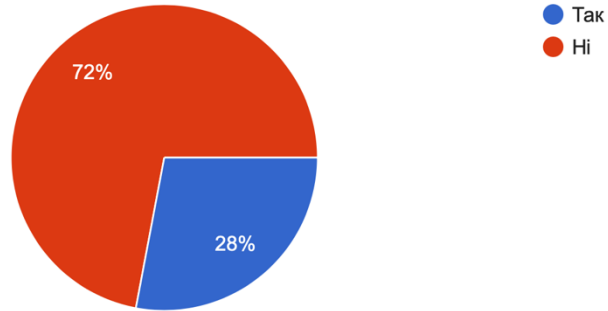
118 відповідей

13.

Чи відчули ви соціальний тиск на зміну ваших музичних вподобань через повномасштабну війну?

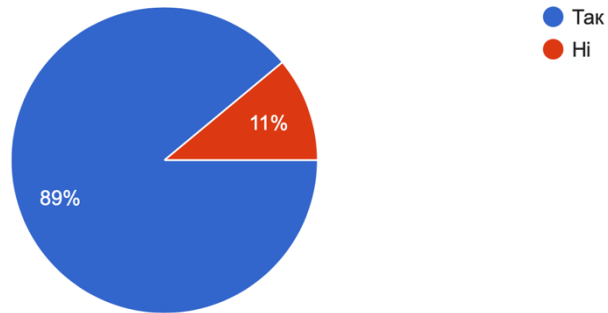
118 відповідей

14.

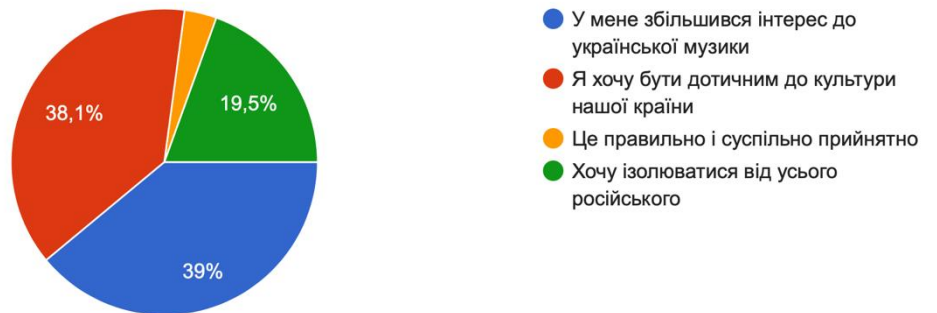
Чи відчуваєте ви, що ваш вибір музики під час війни є проявом вашої громадянської позиції?

118 відповідей

Я споживаю український музичний контент, бо...

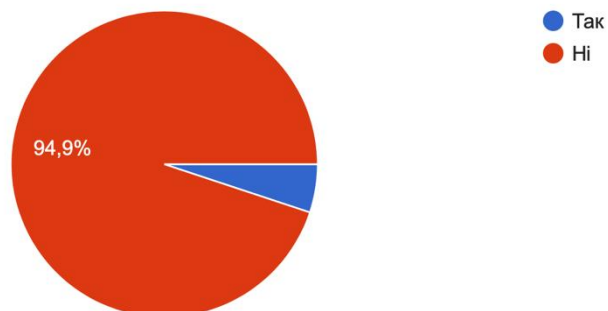
118 відповідей

15.

Чи погоджуєтеся ви з тезою, що «Музика поза політикою»?

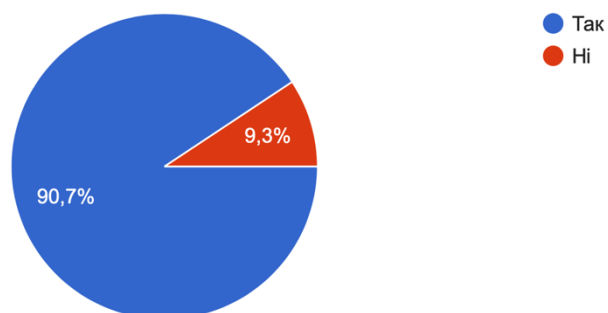
118 відповідей

16.

У розрізі питання про споживчий вибір, чи розумієте ви різницю у поняттях "мова контенту" та "походження контенту"?

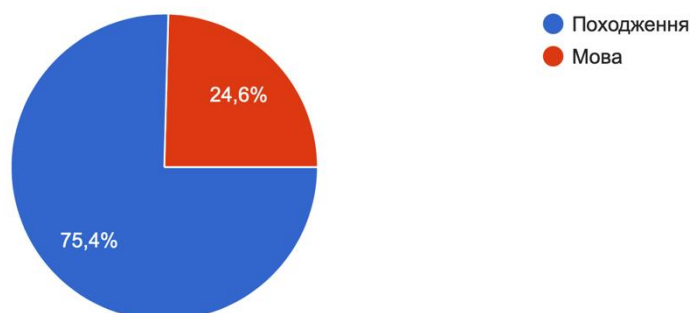
118 відповідей

17.

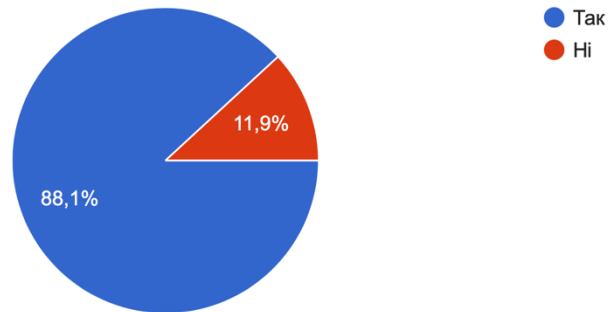
На зміну споживаного вами контенту впливає походження продукту чи скоріше його мова?

118 відповідей

Чи звертаєте ви увагу на мову музичного контенту, який вживають ваші друзі/знайомі/родичі?

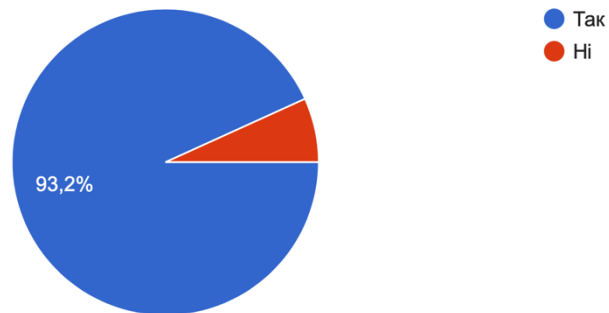
118 відповідей

18.

Чи усвідомлюєте ви причино-наслідкові зв'язки між повномасштабним вторгненням росії в Україну та вживанням російського контенту?

118 відповідей

19.